

‘Science is so Yesterday’

De wetenschap is niet meer wat ie geweest is. Meningen zijn in de ‘fact free politics’ belangrijker geworden dan feiten. Wetenschappelijke adviesraden kunnen wel weg. Voorbeelden van wetenschappelijke fraude worden niet meer op pagina zes, maar op de voorpagina breed uitgemeten. Wegens enkele misverstanden in een duizenden pagina’s tellend IPCC-rapport met wereldwijde consensus, worden klimaatonderzoekers een dag lang door de Tweede Kamer ge- en verhoord. Het KNMI is vòòr klimaatverandering, dus die kan wel wat kleiner. Een Amerikaanse studente sluit haar betoog tijdens de discussie af met de conclusie ‘science is so yestarday’. De tijdgeest is anti-intellectueel geworden; brildragers opgelet !

Het mag niemand verbazen. De tijdgeest pendelt nou eenmaal (onder andere) heen en weer tussen overwaardering voor het uniforme, waarbij er één ultieme, objectieve waarheid bestaat, en het pluriforme en individuele, waar de waarheid ook pluriform, meervoudig en subjectief is. Iedere waarneming vergt een standpunt en het hangt er maar net van af waar je staat. In die pendelbeweging zijn we rond het jaar 400 van de subjectieve naar de objectieve kant gegaan. De institutionele kerk uniformeerde de vele individuele geloofsbelevingen in de catechismus tot één waarheid. Wie niet bij het kruisje tekende werd verbrand. In de strijd om die ene waarheid hebben kerk en wetenschap elkaar de afgelopen 1000 jaar naar het leven gestaan en de wetenschap heeft gewonnen. De Franse filosoof Auguste Comte verving in de catechismus via een Word 0.0 zoek en vervang operatie ‘geloof’ door ‘wetenschap’. We namen niet alleen de catechismus, maar ook de bijbehorende gebouwen over. Bij ons in Utrecht kun je dat goed zien. Wij hebben als universiteit maar mooi de Domkerk en het voormalig bisschoppelijk paleis overgenomen; onze huidige aula was de grote kapittelzaal. Maar belangrijker nog, wij zijn het nu die de wijsheid in pacht hebben en ja, ook dat kun je goed zien, want wij lopen natuurlijk niet voor niets in die toga’s door de nog steeds gewijde ruimten. Om Clausewitz nog maar weer eens te parafraseren; de wetenschap is dus de voortzetting van de kerk met andere, hoewel goeddeels dezelfde middelen.

Maar inmiddels zit de wetenschap steeds meer in de Uithof, om in de binnenstad ruimte te maken voor alweer de volgende autoriteit. Na kerk en wetenschap, de ‘staat’ op Achter St Pieter nog daargelaten, ligt de maatschappelijke autoriteit nu vooral bij de grote banken die deel uitmaken van het financiële systeem. Na de institutionele kerk is nu ook de wetenschap ‘yesterday’ geworden. Die ene waarheid van kerk en wetenschap bestaat niet meer. En ja, dan is wetenschap ook maar een mening.

Misschien hebben we het wel over onszelf afgeroepen. Misschien zijn we wel in de bekende valkuil gestapt dat overwinnaars de fouten van de overwonnenen, in ons geval de kerk, overnemen. We zijn inderdaad steeds dogmatischer, positivistischer geworden en dachten de wijsheid in pacht te hebben. Kamerleden zouden de minister wel eens ‘wetenschappelijk’ gaan afrekenen. Misschien spraken we wel te vaak ‘ex cathedra’ en hebben we andersdenkende critici, dan wel niet ver-brand, maar toch wel afgebrand. En nu in de nieuwe tijdgeest de reactie zichtbaar wordt die we voor een belangrijk deel zelf hebben opgeroepen, storten we in de volgende valkuil, die minstens zo onheilspellend is als de vorige.

Wanneer gaan we nou eens inzien, dat religie, wetenschap, fysieke veiligheid, kunst en spiritualiteit tegelijkertijd bepalend zijn voor het menselijke bestaan en niet achtereenvolgens. Dat rationaliteit en gevoel niet of-of tegen elkaar uitgespeeld, maar en-en met elkaar verbonden moeten worden. Dat wetenschap inderdaad maar een deel van het geheel is, maar wel een belangrijk en onmisbaar deel. Dat het niets anders is dan een hygiënische manier om met onze inzichten omtrent de ons omringende wereld om te gaan. En dat we op grond van de historische ervaringen weten dat als de nieuwe maatschappelijke autoriteiten na de kerk ook de wetenschap als kind met het badwater weggooien, het eind van de beschaving nabij is.

Klaas van Egmond
Hoogleraar Geowetenschappen-Milieu
Universiteit Utrecht